

PRÒLEG

Ja fa més d'una dècada que nombrosos articles de diaris i revistes de prestigi amb un considerable nombre de lectors descriuen Marx com un pensador profètic d'una actualitat que no ha cessat de confirmar-se. Molts autors de mentalitat progressista han reconegut que les seves idees continuen sent indispensables per a tothom que consideri necessari construir una alternativa al capitalisme. Gairebé pertot arreu, han aparegut cursos universitaris i conferències internacionals dedicats a la seva figura. Els seus textos, reimpresos o publicats en noves edicions, han tornat a ocupar les prestatgeries de les llibreries i la investigació sobre la seva obra, abandonada durant una vintena llarga d'anys, s'ha reprès amb prou intensitat. El «Marx revival» es va intensificar encara més el 2018, amb motiu del bicentenari del seu naixement.

La publicació, iniciada novament el 1998, de la *Marx-Engels-Gesamtausgabe* (MEGA²), l'edició historicocrítica de les obres completes de Marx i Engels, ha estat decisiva per portar a terme una reinterpretació integral de l'obra de Marx. Fins avui se n'han imprès vint-i-sis nous volums (del 1975 al 1989 se n'havien publicat quaranta) i n'hi ha d'altres en procés d'edició. Aquests volums inclouen, entre d'altres: 1) noves versions d'algunes obres de Marx (entre les quals hi ha *La ideologia alemanya*); 2) tots els manuscrits preparatoris d'*El capital*; 3) el recull complet de cartes enviades i rebudes per Marx i per Engels; 4) prop de dos-cents quaderns de notes,

que contenen els resums dels llibres llegits per Marx i les reflexions que li van suscitar. El conjunt d'aquest material constitueix la pedrera de la seva teoria crítica, mostra el complex itinerari seguit durant el desenvolupament del seu pensament i revela les fonts en què es va nodrir per elaborar les seves idees.

De l'estudi d'aquests documents valuosíssims –molts dels quals només estan disponibles en alemany i són utilitzats per un cercle limitat d'estudiosos– emergeix un autor diferent del que durant molt de temps van representar molts dels seus crítics o dels seus suposats seguidors. Sobre la base de les noves adquisicions textuales que proporciona el MEGA², es pot afirmar que, de tots els clàssics del pensament polític, econòmic i filosòfic, el perfil de Marx és el que més ha canviat en els darrers anys. El nou escenari polític, creat per la implosió de la Unió Soviètica, també ha contribuït a renovar la percepció de Marx. I és que la fi del marxisme-leninisme l'ha alliberat de la cotilla d'una ideologia sideralment allunyada de la seva concepció de la societat.

Els llibres publicats recentment també han contribuït a forjar interpretacions innovadores de l'obra de Marx, ja que han servit per treure a la llum un autor capaç d'examinar les contradiccions de la societat capitalista molt més enllà del conflicte entre capital i treball. Entre els interessos de Marx, l'estudi de les societats no europees i el paper destructor del colonialisme a les perifèries del món van ocupar un lloc gens secundari. Així mateix, un seguit d'investigacions recents han demostrat, contradient tots aquells que han equiparat la concepció marxiana de la societat comunista amb el mer desenvolupament de les forces productives, la rellevància que Marx atribuïa a l'ecologisme. Finalment, altres textos han remarcat que Marx va tractar en profunditat moltes altres qüestions que sovint han estat subestimades, si no ignorades, per molts dels seus estudiosos. Es tracta, entre d'altres, de la recerca de formes de propietat col·lectiva no controlades per l'estat, del paper central de la llibertat individual en les esferes econòmica i política, del potencial emancipador de la tecnologia i de la crítica dels nacionalismes, uns temes que també són fonamentals en els nostres dies.

Per tant, els avenços aconseguits fins ara en el camp dels estudis marxians permeten presagiar que la renovació de l'exègesi de l'obra

de Marx està destinada a continuar. Des d'aquesta perspectiva, el període examinat en aquest volum (1857-1883), és a dir, el que comença amb la redacció del primer esborrany de la crítica de l'economia política (els *Grundrisse*), ofereix als lectors contemporanis unes reflexions de gran actualitat atesos els temes que Marx hi aborda.

Durant força temps, molts marxistes es van decantar per analitzar les primeres obres de Marx (principalment els *Manuscrits economicofilosòfics* del 1844 i *La ideologia alemanya*), mentre que *El manifest comunista* continua sent el seu text més llegit i citat. Tanmateix, en aquests escrits s'exposen moltes idees que després serien superades pels estudis posteriors. És sobretot a *El capital* i als seus nombrosos esborranys preliminars, així com a les investigacions realitzades en els darrers anys de la seva vida, on trobem les reflexions més valuoses sobre la crítica de la societat burgesa i les conclusions a què Marx va arribar. Si es reexaminen de manera crítica i es reconsideren a la llum dels canvis que han tingut lloc d'ençà de la mort de Marx, poden ser molt útils per repensar un model socioeconòmic alternatiu al capitalisme.

A més, l'anàlisi dels manuscrits de l'etapa més madura de Marx mostra que no només va continuar, fins a la mort, les recerques sobre economia política, sinó que fins i tot va aconseguir ampliar l'àmbit dels seus interessos a noves disciplines. D'aquesta etapa daten els estudis que va emprendre per tal d'ampliar els coneixements sobre temàtiques tan diverses com els descobriments que havien tingut lloc en l'àmbit de les ciències naturals, la propietat comuna a les societats precapitalistes, les transformacions que s'estaven produint a Rússia un cop abolida la servitud de la gleba, el desenvolupament del capitalisme als Estats Units d'Amèrica i l'antropologia. Així mateix, va ser un observador atent dels principals esdeveniments de la política internacional de la seva època i va defensar, de manera decidida, la independència nacional de Polònia, l'abolició de l'esclavatge durant la Guerra de Secessió nord-americana i la lluita per l'alliberament d'Irlanda. La profunda implicació en aquests esdeveniments i la ferma oposició al colonialisme europeu revelen, per tant, un Marx del tot diferent del de la vulgata que l'ha presentat com a eurocèntric, economicista i només interessat en l'anàlisi de l'esfera productiva i en el conflicte de classes entre el capital i el treball.

En moltes biografies de Marx, el relat dels esdeveniments principals de la seva existència s'ha aïllat de les seves elaboracions teòriques. A més, gairebé totes les biografies intel·lectuals publicades fins avui –incloent-hi les més recents¹ s'han decantat pels seus escrits de joventut. Durant molt de temps, la dificultat de resseguir les investigacions realitzades per Marx en els darrers anys de la seva vida va impedir conèixer les formulacions teòriques a què havia arribat. Pel que fa als estudis acadèmics, la majoria han ignorat les vicissituds existencials de Marx que, en canvi, van exercir una influència enorme en el curs dels seus treballs. Molts autors s'han limitat a debatre les diferències entre els escrits del jove Marx i els del Marx madur, sense explorar, amb l'atenció que calia, l'imponent volum de treball realitzat per Marx després de la publicació d'*El capital* i les idees innovadores que se'n van derivar. Finalment, molts altres estudis s'han concebut sobre la base de la divisió fictícia entre el «Marx filòsof», el «Marx economista» i el «Marx polític».

Aquest llibre es subdivideix en quatre parts. La primera, titulada «La crítica de l'economia política», està dedicada a la descripció de les principals etapes de l'elaboració i l'escriptura d'*El capital*. A través de la reconstrucció de la redacció de tots els manuscrits preparatoris de l'obra magna de Marx i de les circumstàncies que van contribuir a endarrerir la conclusió dels seus projectes, es pretén posar en relleu el caràcter inacabat de l'obra i la dramàtica batalla que Marx va lliurar amb si mateix per completar-ne l'escriptura.

La segona part, «Militància política», aborda la participació de Marx en l'Associació Internacional de Treballadors i presenta una nova interpretació del paper que hi va exercir des de la seva fundació. Sense negar la contribució indispensable a la vida d'aquesta organització, s'ha demostrat que no va ser, com han afirmat molts exegetes marxistes, una creació exclusivament seva.

La tercera part, «La investigació durant l'última dècada», ofereix una anàlisi detallada de la correspondència i dels manuscrits, alguns encara inèdits, dels darrers anys de la vida de Marx. Així va ser

1. Vegeu G. Stedman Jones, *Karl Marx. Greatness and Illusion*. Cambridge (Mass.): Harvard University Press, 2016. L'autor d'aquest llibre ha reservat vuit dels dotze capítols que el componen (més de 300 pàgines) als anys 1841-1849, mentre que al període comprès entre 1873 i 1883 ha dedicat un sol capítol de 60 pàgines.

possible demostrar que no era cert que en aquell període Marx ja hagués satisfet la seva curiositat intel·lectual i abandonat la feina. Ben al contrari, precisament aquesta nova temporada d'estudi li va permetre plantejar-se, canviant alguns dels supòsits desenvolupats prèviament, un concepte de socialisme diferent.

Finalment, la quarta part, «La teoria política», s'ocupa d'examinar les concepcions de Marx respecte del mode de producció capitalista i el perfil que podria haver assumit la societat comunista. Pel que fa al primer tema, s'ha posat un èmfasi especial en la dialèctica entre les característiques destructives i les potencialitats progressives inherents al desenvolupament capitalista. Pel que fa a la societat comunista, s'ha pretès demostrar fins a quin punt Marx considerava indispensable que s'assolís mitjançant l'autoemancipació del proletariat i sense que l'associació col·lectiva dels productors limités la llibertat dels individus.

El fruit d'aquest treball continua sent incomplet i parcial. L'obra de Marx engloba les més diverses disciplines del coneixement humà. Per tant, fer-ne una síntesi representa un objectiu difícil d'assolir, fins i tot per als estudiosos més rigorosos. A més, l'obligació de respectar les dimensions convencionals d'una monografia ha fet impossible analitzar tots els escrits de Marx. Així mateix, sovint ha calgut resumir en una pàgina el que hauria requerit molt més espai. Amb la plena consciència d'aquestes limitacions, s'ofereixen al lector els resultats de les investigacions realitzades fins ara. Seran el punt de partida d'altres estudis encara més detallats.

L'any 1957, Maximilien Rubel, un dels coneixedors de Marx més acreditats del segle xx, va escriure que encara no se n'havia escrit una «biografia monumental».² En els més de seixanta anys transcorreguts des d'aquesta afirmació, el buit encara no s'ha omplert. Les publicacions de MEGA² han desmentit tots els que afirmaven que Marx era un autor sobre el qual ja s'havia dit i escrit tot. Tanmateix, seria erroni afirmar –com pretenen, amb massa escarafalls, els estudiosos que invoquen un «Marx desconegut» cada vegada que se'n publica una obra inèdita– que els textos apareguts recentment alteren el que ja se sabia sobre aquest autor.

2. M. Rubel, *Karl Marx. Saggio di biografia intellettuale. Prolegomeni per una sociologia etica*. Milà: Colibrí, 2001, p. 3.

Encara queda molt per aprendre de Marx. Avui és possible no només a través de les afirmacions incloses en els seus llibres publicats, sinó també a través de les preguntes i els dubtes que els seus manuscrits inacabats contenen.